

Linda Willemsen
klasvanjuflinda.nl

Spelenderwijs leren
in groep 3

Inhoudsopgave

H 1 Hoe het avontuur begon

1. Juf van groep 3 3
2. En toen was het niet meer leuk 3
3. We gaan het anders doen 4

H 2 Spelenderwijs leren

1. Definitie spelenderwijs leren 6
2. Het werken met leerlijnen 6
3. Het werken met thema's 8

H 3 Spelinloop

1. Rustig begin van de dag 11
2. De activiteiten 11

H 4 De taallessen

1. Technisch lezen 12
2. Taalbeschouwing 13
3. Schrijfonderwijs 14
4. Begrijpend luisteren 15
5. Rooster taal 16

H 5 Leren zonder methode

1. Op ontdekkingsreis 18
2. Leren vanuit een thema 18
3. Woorden en klanken oefenen 19
4. Kinderen die al kunnen lezen 20

H 6 De rekenlessen

1. Het rekenonderwijs 23
2. Leerlijnen helder hebben 23
3. Spellen aanschaffen 24
4. Voor de kerstvakantie 25
5. Na de kerstvakantie 26

H 7 Spelen en werken in hoeken

1. Waar haal je de tijd vandaan? 29
2. Het planbord 29
3. Betrek het thema bij de hoeken 30

H 8 Een groep 2/3 combinatie

1. Waarom zou je dat doen? 34
2. Wat zijn de voor- en nadelen? 34
3. Hoe werk je aan de doelen? 34
4. Hoe ziet het rooster eruit? 35

1 Hoe het avontuur begon

1.1 Juf van groep 3

Er was eens.... een enthousiaste juf die na een aantal jaren groep 2 te horen kreeg dat ze het volgende cursusjaar groep 3 zou krijgen. Wat was ze blij, want stiekem had ze hier al erg op gehoopt. Die juf was ik. Ik was wel toe aan een nieuwe uitdaging en vond het geweldig om een echte groep 3 juf te worden. Maar wat vond ik het tegelijkertijd ook spannend. Ik zou een enorme verantwoordelijkheid krijgen om de kinderen aan het lezen te krijgen. Gelukkig stond ik er niet alleen voor, samen met mijn duo'er waar ik al jaren mee samen werkte, mocht ik de uitdaging aangaan. Tijdens de voorbereidingen zijn er heel wat gedachten door mijn hoofd gegaan. Stel je voor dat de kinderen de letters niet onthouden. Wat nu als de kinderen aan het einde van het schooljaar nog niet goed genoeg kunnen lezen? Ik moet toegeven dat ik de laatste weken van de zomervakantie veel nachten heb wakker gelegen.

We volgden keurig de lessen van de leesmethode en we waren elke dag minimaal een uur met leesonderwijs bezig. Aan het einde van de ochtend waren we blij dat we de kinderen naar huis mochten laten gaan. Het was altijd een enorme race tegen de klok en we moesten de kinderen erg 'opjutten'. Er moest immers ook nog gerekend worden. 's Middags deden we de schrijflessen, creatieve vakken, spelletjes uit de kast en een kwartier buitenspelen. Dit was een verademing ten opzichte van de ochtend. Ik kwam er al snel achter dat groep 3 echt hard werken is.

Rond de herfstvakantie kreeg ik voor het eerst te maken met een kind dat begon te huilen als het zijn leesboek moest pakken. Helaas was hij niet de enige, ik zag dat steeds meer kinderen er moeite mee kregen. Langzamerhand begon de sfeer in de groep om te slaan. Van enthousiasme "Yes we gaan leren lezen", werd het "Moeten we alweer lezen?" en "Wanneer mogen we weer spelen?".

1.2 En toen was het niet meer leuk

Mijn vorige groep 3 collega had me hier al voor gewaarschuwd. En ik wist dan ook niet beter dat deze fase 'normaal' was. Niet bij elke leerling verloopt de overgang van kleuter naar schoolkind soepel. Ik merkte dat het gedrag van sommige kinderen begon te veranderen. Tijdens de eerste contactavond kreeg ik ook van ouders deze signalen. "Mijn kind is zo druk thuis." of "Mijn kind maak veel ruzie met zijn broertjes" en "Mijn kind is erg moe". Gelukkig kon ik de ouders dan gerust stellen. Ook dit was volgens de vorige groep 3 collega een jaarlijks terugkomend feit. Sommige kinderen zijn tijdelijk op school drukker en anderen juist thuis, het is gewoon een kwestie van wennen. Ouders beaamden dit, want ze herkenden het gedrag wel van oudere broers en zussen. Even doorbijten nog tot de kerstvakantie en dan zijn ze wel gewend aan het ritme.

En inderdaad na een half jaar groep 3 kregen we wat meer regelmaat. De kinderen wisten wat er van ze verwacht werd. Het pushen van onze kant en het harde werken begon zijn vruchten af te werpen. Na de kerstvakantie kon driekwart van de groep een boekje lezen, trots dat we waren! Maar er was ook nog een groepje kinderen

dat nog steeds niet het juiste niveau had. We begonnen daarom nog harder aan deze kinderen te trekken. Voor deze kinderen werd het lezen steeds minder leuk. Jammer, maar niets aan te doen dachten we. Als ze eenmaal technisch kunnen lezen beginnen ze het vanzelf wel weer leuk te vinden. Nu weten we wel beter.

1.3 We gaan het anders doen

Aan het einde van het cursusjaar kregen we te horen dat we het volgende jaar groep 2/3 zouden krijgen. We hadden ervaring met kleuters en nu een jaar groep 3 achter de rug. Groep 2/3 zou ons dan ook best gaan lukken. We hebben lang nagedacht hoe we deze combigroep moesten organiseren. Al snel waren we het eens dat we een hoop dingen wilden veranderen. Vooral de eerste helft van groep 3 was voor de kinderen ontzettend zwaar geweest. We hebben de kinderen enorm moeten pushen en lieten ze hard werken. De resultaten waren voldoende, maar lang niet alle kinderen gingen met plezier naar school. Aangezien wij het welbevinden enorm belangrijk vinden hebben we besloten om het plezier in groep 3 voorop te stellen. We wilden de overgang van groep 2 naar groep 3 verkleinen en net als bij de kleuters weer thematisch gaan werken.

En zo geschiedde... Na een jaar groep 2/3 en daarna een jaar groep 3/4 hebben we na een spannend avontuur een nieuw format gevonden. We hebben veel dingen uitgeprobeerd, aangepast en veranderd. Nog steeds zijn we ons aan het ontwikkelen, maar de basis is gelegd. Dankzij onze directeur hebben we de 'volmacht' gekregen om het op onze manier uit te voeren. We hebben veel nagedacht en dingen besproken, maar we kregen alle ruimte om het uit te proberen. En weet je, het werkt! We hebben de overgang van groep 2 naar groep 3 enorm kunnen verkleinen. De kinderen gaan met meer plezier naar school en wij geven met veel meer passie en enthousiasme les aan de kinderen. Natuurlijk vergt het ook tijd en energie van onze kant. Maar wanneer je er als leerkracht, intern begeleider en directeur 100 % voor inzet dan krijg je er ook veel voor terug. Weet je wat ik nog het fijnste vind? Ik ben weer eigenaar van het onderwijs en geen slaaf meer van de methode, dat is een heerlijk gevoel! In de volgende hoofdstukken deel ik al mijn bevindingen, zodat jouw school niet meer het wiel hoeft uit te vinden. Neem vooral mee waar je enthousiast van wordt en probeer de dingen uit. Ik hoop dat je uiteindelijk weer met net zoveel plezier zult lesgeven als ik. Maar bovenal dat je veel blije kinderkoppies in de klas hebt. Op naar een nieuw avontuur!

2 Spelenderwijs leren

2.1 Definitie spelenderwijs leren

Ik hoef je vast niet te vertellen hoe belangrijk goed onderwijs in groep 3 is. In dit jaar leg je de basis voor het lees- en schrijfonderwijs voor de rest van de schoolperiode. Je kunt alleen goede resultaten bereiken als de kinderen gemotiveerd zijn. Het welbevinden is van belang om goed tot leren te kunnen komen. Wij besloten dat niet groep 2 het onderwijs op groep 3 aan moest passen. Wij wilden het onderwijs zo aanpassen dat het juist beter zou aansluiten bij de leefwereld van 6- en 7-jarigen. Ons plan was om spelen en leren te koppelen. Spelenderwijs leren dus.

Elke leerkracht heeft een eigen visie en idee bij het begrip spelenderwijs leren. Ik vertel je graag wat ik hiermee bedoel. Allereerst wil ik beginnen met wat spelenderwijs leren niet is:

Het is niet....

- wat aanrommelen met het materiaal.
- zelf kiezen wat je wil doen.
- spelen en hopen dat je er iets van leert.
- nooit meer werkbladen of werkboeken hoeven maken.
- leren zonder instructies van de leerkracht te krijgen.

Maar wat is het dan wel? Voor mij betekent spelenderwijs leren dit:

Spelenderwijs leren is een door de leerkracht vooraf bepaalde leerdoel inoefenen door middel van spelletjes, werkbladen of rollenspel. Het leren met behulp van alle zintuigen en het samenwerken met anderen staat centraal. Het spelenderwijs leren is altijd een vervolg op de instructie van de leerkracht en vindt meestal bewust plaats.

2.2 Het werken met leerlijnen

Wij zijn om verschillende redenen met dit avontuur begonnen. De belangrijkste was wel dat we de overgang van de kleuters naar groep 3 wilden verkleinen. Maar we wilden ook beter aansluiten bij de behoeften van de kinderen, meer recht doen aan de verschillen en de kinderen intrinsiek motiveren. Doordat we anders naar ons onderwijs gingen kijken, kregen we ook een andere kijk op de inrichting van het klaslokaal. Sluit de leeromgeving wel voldoende aan bij waar wij naar toe willen groeien? We kregen steeds meer wilde plannen, maar uiteindelijk kwamen we weer terug bij de basis. Namelijk: de kinderen verdienen goed onderwijs en een betrokken leerkracht. Hier zijn we een aanpak op gaan bedenken.

Inmiddels waren de kleuterleerkrachten aan de slag gegaan met leerlijnen voor taal en rekenen. Niet de methode (in hoeverre dit bij de kleuters van toepassing is), maar de kerndoelen staan centraal. We besloten om hier ook in groep 3 mee te gaan experimenteren. We bedachten een plan en voerden dit ongeveer op de volgende wijze uit:

Kennis van de leerlijnen

Wanneer je aan de slag wilt gaan met spelenderwijs leren dan is het van belang dat je kennis hebt van de leerlijnen. Je wilt immers de kostbare onderwijstijd wel effectief gebruiken. Elke keer moet je bij jezelf weer nagaan waarom je een bepaalde activiteit aanbied; welk doel zit erachter?

Wij zijn begonnen met het uitschrijven van de methodedoelen. Wat moeten de kinderen eigenlijk per blok voor taal en rekenen leren? Het fijne van de methode is dat dit vaak al heel overzichtelijk per blok staat weergegeven. Wij hebben deze doelen in een document gezet, zodat we alles onder elkaar hadden staan. De doelen hebben we vergeleken met de leerlijnen van de CED-groep. Op deze manier konden we de methodeontwikkelaars controleren. Waren ze niets vergeten en komt elk doel voldoende aan bod? Het was ontzettend fijn om zo grip te krijgen op het onderwijs. Ergens weet je wel dat je tot de kerst actief aan de slag gaat met de letters of dat je tot de herfstvakantie vooral bezig bent met tellen en getalbegrip. Maar nu hadden we een duidelijk overzicht.

De leerlijnen plannen

Je weet nooit welke sprongen kinderen maken of hoe lang ze met een bepaald doel bezig zijn. Toch wilden we een soort houvast of kader hebben waarin we de doelen konden wegzetten. In het begin hielden we het gewoon simpel. We hielden precies de lijn van de reken- en taalmethode aan. Soms gingen we iets sneller, maar een andere keer bleven we een doel wat langer inoefenen.

Wanneer je hier een jaar of langer mee oefent krijg je er wat meer gevoel in. Een voorbeeld: Volgens de methode leren de kinderen in groep 4 de eerste schoolweken al begrippen als zelfstandig naamwoord, werkwoord en bijvoeglijk naamwoord. We hebben gemerkt dat dit te snel is voor onze kinderen. We verplaatsen dit daarom liever na de herfstvakantie. Dit doen we om verschillende redenen. In een groep 3/4 combinatie gaat vooral in het begin de meeste tijd naar groep 3. Hierdoor is het erg lastig om moeilijke en nieuwe lesstof aan groep 4 uit te leggen. Daarnaast vinden we het belangrijk dat ze eerst blijven oefenen met het lezen en schrijven. Een soort verlenging van groep 3. Hierdoor zullen nieuwe taalonderwerpen sneller beklijven.

De leerlijnen controleren

Met taal gebruiken we de toetsen van de methode en de mondelinge toetsen als instrument. De tweede helft van het jaar gebruiken we alleen nog maar de mondelinge toetsen en een observatie-instrument. Met rekenen gebruiken we juist de eerste helft van het jaar een observatie-instrument en werken we de tweede helft van het jaar met de toetsen van de methode.

Hoe werkt dit observatie-instrument? We observeren net als bij de kleuters de activiteiten en strepen de doelen af. Elke week zetten we twee observatiedoelen centraal. Deze doelen hebben we de weken daarvoor al geoefend. Het doelenschema met alle namen van de leerlingen hebben we altijd op ons bureau liggen.

Zien we dat een kind een bepaald leerdoel beheerst dan zetten we een schuin streepje achter de naam van de leerling. We weten dan van elkaar dat we het een keer gezien hebben. Zien we het nog een keer bij een leerling dan zetten we er nog een streepje bij, zodat het een kruisje wordt. We weten dan zeker dat het doel is behaald. We checken het dus altijd twee keer. Hebben we geobserveerd en zien we dat een leerdoel nog niet beheerst wordt dan zetten we een puntje neer.

We proberen zoveel mogelijk tussendoor te observeren. Dit lukt natuurlijk niet altijd. Soms halen we wel eens kinderen bij ons om een bepaald leerdoel te checken.

Leerdoel behaald (1x)	/
Leerdoel behaald (2x)	X
Leerdoel geobserveerd, nog niet gehaald	.

2.3 Het werken met thema's

Nadat we een duidelijk overzicht van de doelen hadden gemaakt (de basis van het onderwijs) konden we gaan nadenken over de volgende stap. Hoe gaan we de doelen wegzetten in het programma? Met welke materialen en werkvormen kunnen we betekenisvol onderwijs geven? Hoe passen we de leeromgeving zo aan dat we de vooraf gestelde doelen kunnen halen?

Aangezien we beiden ervaring hebben met het kleuteronderwijs besloten we om aan de slag te gaan met thema's. We kozen ervoor om de thema's van de taalmethode te gebruiken en hier de rekendoelen aan te koppelen. Het eerste jaar wisselden we elke drie weken van thema. Na een jaar besloten we om dit aan te passen naar zes weken per thema. Op deze manier heb je als leerkracht wat meer rust en kan je het onderwerp samen met de kinderen veel verder uitdiepen. Wellicht veranderen we dit in de toekomst, maar op dit moment kiezen wij als leerkrachten de thema's. De kinderen krijgen wel een rol bij de invulling. Het grootste voordeel vind ik dat je al een paar weken van te voren kunt nadenken over de doelen en lessen die je aan het thema wilt koppelen.

Op dit moment werken we globaal op de volgende manier:

Week 1	<ul style="list-style-type: none"> • Introductie thema • Onderzoeksvragen bedenken
Week 2	<ul style="list-style-type: none"> • Nadenken over de inrichting van de themahoek.
Week 3	<ul style="list-style-type: none"> • De themahoek inrichten • Experimenteren met rollenspel

Week 4	<ul style="list-style-type: none"> • Rollenspel themahoek uitdiepen • Onderzoeksvragen beantwoorden
Week 5	<ul style="list-style-type: none"> • Rollenspel themahoek uitdiepen • Onderzoeksvragen beantwoorden
Week 6	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie onderzoeksvragen • Afsluitende activiteit

Onderzoeksvragen

Kinderen zijn van nature erg nieuwsgierig en willen graag nieuwe dingen leren. Tijdens de thema's geven we hier ruimte voor door de kinderen onderzoeksvragen te laten bedenken. Wat weet je al en wat wil je allemaal over het onderwerp weten? Standaard beginnen we dan ook elk thema met het maken van een woordweb. In de weken die volgen kunnen de kinderen hun woordweb verder uitbreiden. De onderzoeksvragen worden op een groot vel papier geschreven en voorin de klas gehangen. Wanneer we een antwoord hebben gevonden schrijven we deze op een tweede poster.

Hoe komen we aan de antwoorden? Tijdens het thema verdiepen we ons helemaal in een onderwerp. Dit betekent dat bijna al het onderwijs hierop gericht is. Het is daarom dan ook belangrijk om een breed thema te kiezen. Denk aan: mijn lijf, het heelal, eten/drinken of het oerwoud.

Hoe komt het thema bij ons aan bod?

- Alle taallessen zijn zover als mogelijk aangepast op het thema. Denk aan de schrijfp opdrachten, maar ook leesteksten en woordenschatlessen.
- Tijdens het eten en drinken lezen we een (prenten)boek voor over het onderwerp.
- Elke vrijdag kijken we een aflevering Huisje Boompje Beestje dat bij het thema past. Gelukkig is er een groot archief, er is altijd wel iets te vinden.
- Met Engels werken we met de methode 'My name is Tom', maar soms kiezen we ervoor om een les met Engelse themawoorden te geven.
- We proberen liedjes en muzieklessen rondom het thema te geven.
- Als het mogelijk is dan gaan we op excursie of nodigen een gastspreker uit.
- De knutsel- en tekenlessen gaan altijd over het thema.